
К.Є.Качан
аспірантка IV року навчання кафедри
релігієзнавства філософського факультету
КНУ імені Тараса Шевченка

НЕОЯЗИЧНИЦЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Сьогодні в суспільно-політичну тканину українського соціуму поряд з християнством активно вплітається нетрадиційна релігійність. Одним із новітніх феноменів сучасного українського суспільства є неоязичництво, дослідження і розуміння якого є важливим в аналізі історії розвитку релігії і впливу її на свідомість громадян України. Актуальність питання виникнення та розвитку неоязичницьких організацій в нашій країні породжене їхнім впливом на соціальне, політичне та культурне життя суспільства, взаємовідносинами з владою та представниками інших релігійних організацій. Поява і функціонування неоязичницьких об'єднань впливає на розвиток релігійної ситуації у світі, динаміку стосунків між конфесіями, змінює ставлення до духовного минулого.

Протягом тривалого часу дослідники провели значну роботу з вивчення неоязичництва на теренах нашої держави. Проте узагальнюючих історичних праць, присвячених неоязичницькому руху в духовній культурі українців кінця ХХ ст., ще не написано, що й зумовило вибір теми даної статті.

Причини поширення неоязичницьких течій досліджував В.Шнірельман у статті «Неоязичництво на обширах Євразії». Н.Дудар у статті «Нетрадиційна релігійність у суспільному житті сучасної України» дає коротку характеристику неоязичницьких течій України. РУНВірі як етико-релігійному вченню присвячено дисертаційне дослідження Т.Хміль. Українське неоязичництво та різні його аспекти розглядають Т.Беднарчик, О.Гуцуляк, А.Колодний, Г.Лозко, О.Тупик, Р.Шиженський, Д.Базик, Г.Гоменюк, С.Терещенко, О.Карпенко, Т.Хміль, В.Кузнецов.

Інформація про неоязичництво в Україні міститься в деяких збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, періодичних виданнях неоязичницьких груп. Всі вони мають в основному

описовий характер стосовно того чи іншого неоязичницького напрямку в певному регіоні України.

Зародження українського неоязичництва пов'язано передусім з постаттю В.Шаяна. Послідовники професора твердять про створення ним 5 листопада 1943 р. у Львові релігійно-політичної формации «Орден Лицарів Бога Сонця», а також про створення у 1945–1946 рр. за кордоном другого загону «Ордену Лицарів Бога Сонця», який проіснував до 1948 р.

В часи перебування в Західній Німеччині (1945–1948 рр.) в таборах для українських біженців з СРСР В.Шаян став одним із засновників Української Вільної Академії Наук. Перебуваючи в Лондоні з 1948 р., професор стає директором Лондонської Бібліотеки ім. Т.Шевченка при Союзі Українців Британії (СУБ) і займає різні посади в Управі СУБ. Він був також членом європейської УВАН (Української Вільної Академії Наук), а з 31 грудня 1969 р. – її Президентом.

Його твори на язичницьку тематику в перекладах англійською, французькою, німецькою, польською були відомі в європейських країнах. До творчої спадщини вченого належать філософські та дослідницькі роботи «Вища Святість», «Слово о полку Ігоревім», «Джерело сили української культури», «Священний героїзм», «Прапор України», «Тризуб», «Дунай, Дніпро, Дністер», «Проблеми української віри», «Гімн Землі» і багато інших, які згодом були зібрані його послідовниками та учнями в книзі «Віра предків наших».

У 1993 р. в Управлінні релігій і культів реєструється рідновірська громада «Православ'я». Її очолює Г.Лозко – послідовниця вчення професора В. Шаяна, доктор філософських наук, професор, народознавець і релігієзнавець, член Національної спілки письменників України, засновник і редактор часопису «Сварог», автор численних праць про давню українську культуру. Громада «Православ'я» здійснює наукові пошуки автентичних джерел Рідної віри, протягом року проводить різні заходи для поширення та пояснення основ української етнічної віри, видає релігійну і популярну літературу. З 1995 р. виходить релігійно-історичне, науково-пізнавальне видання «Сварог». Журнал подає інформацію про віру наших пращурів, стародавні релігійні обряди, язичницькі культури, обереги, друкує молитви, пісні і художні твори. Публікуються доповіді глав релігійних громад на різних конференціях, дослідження про відродження Рідної віри і матеріали на захист прав рідновірів.

Влітку 1997 р. Канадська громада рідновірів (м. Гамільтон) визнала Київ своїм духовним центром і перейшла під протекторат Київської Громади Українських Язичників «Православ'я». При громаді у 1995 р. створено Школу Української рідної віри, яка (школа) після річної перерви 26 жовтня 2013 р. знову відновила свою роботу.

За сприянням Г. Лозко у травні 2001 р. відбувалася реєстрація «Об'єднання рідновірів України» (повна назва – Релігійний центр Об'єднання релігійних громад рідновірів України). Рішення про його створення було прийнято на Першому Всеукраїнському соборі Рідної віри 25 серпня 1998 р., де також було затверджено Символ Віри (складається з чотирьох правил віровизнання та кінцевого гасла), релігійний славень «Слава Велика» та Застороги нащадкам (морально-етичні правила язичника) [5].

Основи вчення рідновірів викладено в книжках: «Волховник: карби язичницького віровчення», «Правослов: молитви Рідним Богом». Культовою пам'яткою є «Велесова Книга» та теологічні праці В. Шаяна.

Регіональні громади ОРУ діють у різних областях України. ОРУ входить у світову організацію етнічних релігій WCER. Функціонує також національно-культурне товариство «Світовид» (як громадська організація). У 2002 р. зареєстровано Українську Духовну Академію Рідновірів. Ректором і засновником Академії є Г. Лозко.

Має місце в Україні рідновірська організація «Великий Вогонь», заснована у Житомирі Г. Боценюком, який є творцем вчення і лідером конфесії. Історія створення громади почалася 1989 р. Через рік виникла житомирська школа слов'янського воїнського мистецтва. 1991 р. на установчих зборах Г. Боценюка було обрано Князем «Великого Вогню» та затверджено основні положення духовного вчення. Офіційно громаду було зареєстровано в березні 1992 р. Згодом діяльність Г. Боценюка було перенесено з Житомира до Києва. У 2009 р. «Великий Вогонь» став учасником WCER.

Основний священний текст громади – «Волхв Сила». Іншим священним писанням визнано в 2003 р. книжку Є. Сварожича «Золотий павук вод». Головним культовим документом організації з 1995 р. вважається «Совість огнішанина», в якому викладено основні положення вчення громади. «Велесова книга» і «Боян гімн» викликають сумніви щодо справжності.

У жовтні 2000 р. одинадцятьма рідновірськими громадами був

створений, а наприкінці грудня зареєстрований Собор Рідної Української Віри під керівництвом О. Безверхого. Своїми коренями організація сягає 1991 р., коли виникла Вінницька громада Рідної Віри «Побужжя». У 1994 р. кілька вінницьких рідновірських громад об'єдналися, утворивши Собор Рідної Віри. На той час не вдалося зареєструвати дану релігійну структуру, тому зазначені громади увійшли до складу київського ОСІД РУН-Віри, який нині очолює священник С. Щербина. В 2000 р. через непорозуміння з керівництвом ОСІД РУН-Віри вінницькі громади було виключено з цього об'єднання і вже 28–29 жовтня разом з іншими громадами (усього 11) утворили Собор Рідної Української Віри. 28 грудня 2000 р. Собор було зареєстровано в державних органах як релігійна конфесія. При Соборі, до відходу Східноукраїнського, діяло три крайових духовних центри: Східноукраїнський, Західноукраїнський, Північноукраїнський та Університет Рідної Української Віри.

1 травня 2003 р. у Нікополі, на місці Микитинської Січі, було проведено Раду Волхвів, на якій було проголошено створення конфедерації громад під єдиною назвою «Рідна Православна Віра». 15 червня 2003 р., на священній для українських рідновірів горі Богит (місці перебування в давнину відомого Збруцького Святовита) було остаточно затверджено рішення про утворення нового об'єднання рідновірів – Рідної Православної Віри.

Процес відтворення Родового Вогнища почався в 2001 р., коли частина рідновірів, рунвірівців і націоналістів Хмельницької області утворили незалежну позапартійну і громадську організацію «Подільський полк Характерного козацтва України». На її основі почали виникати суто релігійні громади. Влітку 2001 р. утворилась Кам'янець-Подільська громада Рідної Православної Віри «Джерело Роду», 2002 р. виникають Київська громада «Київська Русь», Хмельницька громада «Алатир», 2003 р. – Ужгородська «Стражі гір», Запорізька «Права» і «Арійський шлях», 2004 р. – Харківська «Святославичі», Дніпропетровська «Яросвіт», Черкаська «Уличі» та Одеська «Ярило». У 2004 р. до Родового Вогнища приєдналися громади «Права Слава» з Нікополя, а також «Грійці» з Києва. У травні 2004 р. було проведено Віче Православних Вогнищан з метою реєстрації конфесії на Всеукраїнському рівні. 30 березня 2005 р. Держкомрелігії України провів офіційну реєстрацію РВ РПВ.

Сьогодні РВ РПВ об'єднує близько 108 релігійних громад на

різних етапах становлення, в різних регіонах України, Росії, Білорусі, Молдови та Німеччини. РВ РПВ очолюється Верховним Волхвом Володимиром (Куrowsьким) та є членом WCER, Світового конгресу етнічних релігій.

У 2007 р. внаслідок розколу Родового Вогнища Рідної Православної Віри утворюється Руське православне Коло (РПК). Очолює об'єднання верховний волхв С. Пашник. Центр розміщується в місті Запоріжжі. З жовтня 2008 р. по грудень 2009 р., через внутрішній розкол існувало два Руських Православних Кола, одне – на чолі з С.Пашником, другим управляла група: О.Андрусенко, В.Піхота, Д.Гірак та ін. Друге РПК припинило своє існування після приєднання основних засновників до ОРУ в грудні 2009 р. З десятка громад такими, що реально діють, є не більше двох-трьох із Запоріжжя та Дніпропетровська. Навесні 2011 р. утворилася слов'янська духовна течія «КРУК», шляхом виходу з РВ РПВ. Громади течії існують у Києві, Рівному, Черкасах, Харкові, Одесі, Львові.

Найбільшою за кількістю послідовників в Україні є РУН – Віра (повна назва – Об'єднання Синів і Дочок України Рідної Української Національної Віри). Засновник – Л.Силенко. У грудні 1966 р. у Чикаго було оформлено першу громаду РУН-Віру, яка отримала від американського уряду статус релігійної.

У вересні 1991р. зареєстровано статут громади в Києві. Протягом наступних двох років утворюються громади РУН-Віри в Полтаві, Харкові, Одесі, Дніпропетровську, Вінниці. 16–17 травня 1992 р. відбувся установчий з'їзд громад віруючих РУН-Віри в Києві. 1995 р. в Україні почали виходити журнали «Рідна Віра», «Світло Оріяни».

РУН-Вірці є в Америці, Канаді, Англії та інших країнах, де проживають українці. Центр РУН-Віри – собор святої матері України, розташований у місті Спринг Глен (штат Нью-Йорк, США). В Україні діє понад 30 громад рунвірівців. Загальну координацію над ними здійснює священнослужитель київської громади «Дажбог» Б.Островський в Запоріжжі, де діє один із найбільших центрів рунвірівців.

Існують сьогодні в нашій державі течії російського походження. Одне з них – рідновірське об'єднання «Схорон еж Словен» (інакше: Схорон еж Славен, СЕС) з центром у Росії. Відділення даної організації існують не лише в Україні, а і в Республіці Білорусь [4, 22]. Значення назви організації – «єднання, збереження всіх слов'ян», деякі адепти (переважно з Ленінградської області) називають себе

слов'янами – поморами [7].

Як стверджує її керівник В. Голяков (релігійне ім'я – Володимир Богомил Другий), «Схорон еж Славен» нібито був створений у XI ст. новгородським князем Милославом Богомилом Першим (Милослав Богомил був верховним жерцем Слов'янського триглаву, правлячого органу «Схорон еж Словен») з метою збереження священних текстів і звичаю слов'ян. У 1991 р. так званий Великий Круг (вищий орган управління СЕС, що складається з представників знахарських родів Поморської Русі) вирішив «вийти з підпілля» і відновити «Богодержавію» (слов'янський традиційний суспільний устрій). Великий Круг нібито складається з дев'яти таємних членів, які ухвалюють рішення, і одного явного (самого В. Голякова), що здійснює їх виконання [6]. В.Голяков суміщає в собі жерця і єдиновладний виконавчий орган. За його словами, він походить від старовинного знахарського роду Голякових-Глухових, в якому знання стародавньої релігії передавалися з покоління в покоління протягом тисяч років. Сам В.Голяков займається цілительством, має ліцензію на лікування безпліддя, імпотенції, приймає пологи. Лікування є основним джерелом існування його родини, але акушерське ремесло сповнене передусім релігійного змісту [6].

Священні тексти «Схорон Еж Славен» містять основи слов'янського світогляду і культової практики, звичайно, в розумінні прихильників СЕС. У зводі билин «Схорону» викладається також погляд на історію слов'ян. Загальна назва священних текстів і знань, що передаються в «Схорон еж Славен», – родова поклажа В.Голякова.

Внутрішній устрій «Схорон еж Славен» являє собою так звану «боярську кольчугу» – союз слов'янських сімей. Присутній також територіальний поділ на «пятини». В основі кожної пятини лежить святилище, за яке відповідає жрець (Радарь) і підтримують його посадові особи – Опорник і Оберіг. Святилище – сакральний і адміністративний центр для рядових послідовників «СЕС».

У 2002 р. на території Росії утворюється Круг Язичницької Традиції (КЯТ). Історія його виникнення сягає 2000 р, коли було підписано перший офіційний документ – «Коломенське Звернення», який фіксував принцип віче внутрішніх та міжгромадських взаємовідносин, що став основою для утворення Ради КЯТ.

У 2002 р. низка громад опублікували «Бітцевське Звернення», підсумком якого й стало створення Кругу язичницької традиції,

котрий об'єднав московсько-підмосковні громади, а також громади ближнього і далекого зарубіжжя (Україна, Данія, Норвегія) [3]. В середині 2000-х р. КЯТ налічував приблизно 500 активних учасників.

У 2007 і 2008 р. відбулися об'єднавчі з'їзди КЯТ, на яких було офіційно зареєстровано понад 40 делегатів, представників 21 язичницьких груп і громад з 20 міст Росії, Білорусії і України. На з'їздах приймається за теоретичну основу розвитку сучасного язичницького руху так званий «Маніфест язичницької традиції» [2, 34].

Основні принципи існування та ідеології КЯТ зафіксовано у двох документах – «Бітцевському зверненні» і «Бітцевському договорі», які було підписано в березні 2002 р. У них міститься заява про створення і реєстрацію двох язичницьких об'єднань, релігійного та світського, з однаковою кінцевою метою – відновлення і найбільше поширення «слов'янської язичницької традиції», суспільне та державне визнання її споконвічним і традиційним віросповіданням і світоглядом [1]. У складі КЯТ існує Міжнародна язичницька громада «Дім Сварога» та на території України функціонує Навчально-творчий Центр «Волховарн» (м. Одеса).

У 1999 р. в Москві утворюється союз громад «Велесов Круг», який на 2011 р. налічував у своєму складі 9 громад, в тому числі з Білорусії та України.

21 вересня 2008 р. у Донецьку було утворено Громаду рідновірів, яка згодом дістала назву «Дике Поле». Навесні 2010 р. виникла громада в Маріуполі, яка залучається до складу «Дикого Поля» і подальша діяльність якої відбувається в форматі регіональної організації. 14 серпня 2010 р. на Малому віче на підставі територіального розширення діяльності громади було прийнято рішення перейменувати громаду в «Слов'янську громаду Донбасу та Приазов'я «Дике Поле» | Співдружність громад «Велесов Круг». Влітку–восени 2011 р. на базі громади зареєструвалися дві міських і одна обласна громадська організації «Дике Поле». Це викликало розкол в її рядах, внаслідок чого група учасників вирішила продовжити свою діяльність в дещо іншому форматі.

На території України існують філіали російської організації «Союз слов'янських громад слов'янської рідної віри» (ССГ СРВ), створеної у 1997 р. в Калузі, на Віче представників Слов'янських релігійних громад Росії, головним чином – громад в'ятичів. Головою Спілки слов'янських общин було обрано В. Казакова. У 2011 р.

В. Казаков склав з себе повноваження глави ССГ і передав їх Максиму «Білояру» Іонову, як виконувачу обов'язки, який згодом був затверджений новим главою ССГ СРВ за підсумками Віче.

У ССГ створено численні виборні органи, такі, як Віче повноважних представників громад, Рада старійшин (завідує контактами із зовнішнім світом), Жрецька рада (займається сферою обрядової діяльності), Перевірювальна рада (перевірка господарської діяльності та дотримання статуту ССГ).

Друкований орган ССГ – щомісячна газета «В'ятич», що має наклад 950 примірників. На території України діють Каховська слов'янська громада та Харківська слов'янська громада.

У серпні 2008 р. чотири об'єднання – «Союз слов'янських громад слов'янської рідної віри», «Коло язичницької традиції», «Велесов круг» і «Схорон єж Славен» – створили консультативну Раду Чотирьох об'єднань. До неї увійшли по два представники кожного об'єднання, у тому числі В. Казаков і М. Іонов (жрець Белояр) – від ССГ СРВ, Д. Гаврилов (волхв Іггельд) і С. Дорофеев (волхв Велесдор) – від КЯТ, Д. Гасанов (волхв Богуміл) – від ВК. У 2011 р. СЕС залишає Раду.

Отже, неоязичництво в Україні представлене організаціями українського рідновірства та течіями російського походження. Стрімка реєстрація громад припала на початок 90-х років. 2000-і роки також характеризуються інтенсивною появою неоязичницьких організацій внаслідок новоутворення або відколу від вже наявних.

На території України сьогодні існує досить широкий спектр неоязичницьких організацій, що стають вагомим фактором розвитку суспільства. Рух не є єдино організаційно структурованим: у ньому відсутні єдиний керівний центр, спільні обряди і традиції, є власна символіка у кожній громаді, неоднозначна оцінюється Велесова книга. Він представлений різними громадами зі своєю ідеологією і практикою. Слід мати на увазі, що кожна неоязичницька організація має свою специфічну доміную і робить свій специфічний акцент у культивуванні всезагальних духовних цінностей і досягненні всезагальних істин.

Щодо особливостей неоязичницького руху наведений матеріал дозволяє зробити висновок, що сьогодні неоязичницькі об'єднання не мають єдиної релігійно-філософської концепції. Наявні форми неоязичницького руху відображують його багатогранний та неод-

норідний прояв у суспільстві. Соціокультурна трансформація характеризується зростаючими тенденціями язичницької традиції у культурі і, відповідно, зацікавленістю до явища неоязичництва як феномену сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бітцєвське звернення. Пункт 1.3. [Електр. ресурс] // <http://paganism.ru/bitsta-o.htm>
2. *Гаврилов Д., Брутальський Н., Авдонина Д., Сперанський Н. Манифест язическої Традиції / Д.Гаврилов, Н.Брутальський, Д.Авдонина, Н.Сперанський // «Ладога-100» – М., 2007. – 40 с. – ISBN 978-5-94494-047-6*
3. *Дорошенко М. Доклад на секции «Тоталитарные секты и методы противодействия им» XI Рождественских образовательных чтений / М.Дорошенко // Издательский совет Русской Православной Церкви. – 30 января 2003 г. [Електр. ресурс] // <http://iriney.ru/main/obyavleniya/xi-mezhdunarodnyie-rozhdestvenskie-obrazovatelnyie-chteniya.html>*
4. *Ластовский А. Идеи и практики молодежной контркультуры скинхедов в Беларуси / А.Ластовский // Палітычная сфера. – Минск: 2008. – № 10. – С. 22. – ISSN 1819-3625.*
5. Об'єднання Рідновірів України [Електр. ресурс] // <http://www.oru.org.ua/>
6. *Поваров В. Схорон еж словен / В.Поваров // Петербургское язычество. – СПб.: Апостольский город, 1999. – ISBN 5-93112-005-X.*
7. *Славяне объединяются // Санкт-Петербургское Деловое Обозрение. – СПб.: 1999. – № 13.*

Качан К.С. Неоязичницькі організації на території сучасної України.

У статті здійснено аналіз феномену неоязичництва в соціокультурному просторі України, діяльності громади українського неоязичництва та філій організацій інших країн на території нашої держави. Ознайомлення з хронологією утворення даних громад дозволить розуміти етапи формування зазначеного явища. Досліджено особливості розвитку неоязичництва в Україні, основні віроповчальні тексти відповідних організацій та їхніх ідейних засад, територіальне функціонування громад, діяльність неоязичницьких наукових видань та навчальних закладів. Аналіз неоязичницьких общин розкриває світогляд даного руху, його характерні риси та особливості, місце у соціокультурному контексті сучасної України, дає змогу сформуванню власний погляд на даний феномен.

Ключові слова: неорелігії, неоязичництво, рідновірство.

Качан К.Е. Неоязыческие организации на территории современной Украины.

В статье осуществлен анализ феномена неоязычества в социокультурном пространстве Украины, деятельности общины украинского неоязычества и филиалов организаций других стран на территории нашего государства. Ознакомление с хронологией образования данных общин позволит понимать этапы формирования указанного явления. Исследованы особенности развития неоязычества в Украине, основные вероучительные тексты соответствующих организаций и их идейных основ, территориальное функционирование общин, деятельность неоязыческих научных изданий и учебных заведений. Анализ неоязыческих общин раскрывает мировоззрение данного движения, определяет характерные черты и особенности, его место в социокультурном контексте современной Украины, позволяет сформировать собственную точку зрения на данный феномен.

Ключевые слова: неорелигии, неоязычество, родноверие.

Kachan K.E. Neo-pagan organizations on the territory of Ukraine.

The article deals with the analysis of the phenomenon of neopaganism in socio-cultural field of Ukraine. It describes the communities of the ukrainian neopaganism and the branches of organizations of other countries in our state. Getting to know the chronology of creation of these communities will give us possibilities to understand the stages of formation of this phenomenon. The article investigates special features of the development of neopaganism in Ukraine, the main religious texts of organizations and their ideological principles, territorial community functioning, work of neopaganism scientific publications and educational institutions. The analysis of neopaganism communities reveals the outlook of the movement. It defines the characteristics and special features and finds it's place in the socio-cultural context of modern Ukraine. It allows you to form your own opinion on this phenomenon.

Key words: neo-religion, neopaganism, rodnoverie (native faith).